

VEFATININ 10. YILINDA ÖMER FARUK AKÜN HOCAYI HATIRLAMAK

Abdullah Uçman

- Belli bir yaştan sonra, gündelik meşgaleler arasında zaman o kadar hızla geçiyor ki, zamanın nasıl geçtiğini fark edemiyoruz. Ben de, şöyle geriye dönüp baktığımda, 2 Mayıs 2016 günü kaybettiğimiz Ömer Faruk Akün hocanın vefatı üzerinden tam on yıl geçmiş olduğunu fark ettim.¹

Hatıraların sisleri arasında hocayı ilk defa 70'li yıllarda İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü koridorundaki 326 numaralı Ahmet Hamdi Tanpınar Dershanesi'nde, daima ayakta, masanın başında, eskilerin tabiriyle, "ders taktır ederken" hatırlıyorum. Bir hatıra olarak hâlâ sakladığım o yıllara ait not defterlerime şöyle bir göz attığımda, hocanın "*Edebî eser neye denir; şâheser nedir; aralarındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir? Otantik eser nasıl olur, apokrif eser neye denir; edisyon kritik nasıl yapılır? Bir yazma eserin seçeresi nasıl çıkarılır; müellif nüshası nedir?*" gibi, esasında doktora dersleri düzeyinde yapmış olduğu bu derin ve geniş kapsamlı dersler, yazma eser bir yana, henüz eski harfli matbu bir eseri dahi görmemiş olan bizler için, oldukça sıkıcı geliyor ancak o günkü disiplinli hava içinde sesimizi çıkaramadan dersleri dinliyorduk.

Galiba, "Edebiyat Tarihinin Meseleleri" adını taşıyan bu çok önemli dersten, bu konuda ne yazık ki hiçbir hazırlığı olmayan biz öğrenciler fazla bir şey anlayamadığımız gibi, zevk de alamıyor; ayrıca, adı geçen dersin ara verilmeden üst üste tam üç saat devam etmesinden de bir hayli sıkılıyorduk. Tabii o yıllarda hoca-talebe ilişkisi bugünkü kadar rahat değildi; hocalarımızla aramızda oldukça geniş bir mesafe vardı ve doğrusunu söylemek gerekirse, bazı hocalarımızın yanına yaklaşmak bir yana, basit bir soru sormaktan bile çekiniyorduk. Sınıf

¹ Ömer Faruk Akün'ün biyografisi için bk. Abdullah Uçman, "Ömer Faruk Akün", *İslâm Araştırmaları Dergisi*, S 35 (2016), s. 217-219.

arkadaşlarımızın çoğunun gözünde üniversite hocası, âdeta bir dağ kadar yüksek ve yanına yaklaşılmaması imkânsız muazzam bir varlıktı.

Oldukça ağır bir tempoda geçen bu dersler giderek daha da ağırlaşmaya başlayınca, bir gün birkaç arkadaşla birlikte, her şeyi göze alarak, dersten sonra hocanın odasına gidip, sınıf adına, bu kadar uzun süren ders sırasında dikkatimizin dağıldığını ve eğer iki ders arasında 5 dakikalık bir çay molası verilirse çok iyi olacağını söylemeye karar verdik. Bütün cesaretimizi toplayarak odanın kapısını çalıp içeriye girdik ve bütün sınıf adına ricamızı bildirdik. Hoca ilk önce ne demek istediğimizi anlamadı ya da anlamazlıktan geldi; hemen arkasından da bize göre son derece masumane olan bu isteğimize şiddetle karşı çıkarak: “Üç saatte ben ancak dersin havasına giriyorum; olmaz öyle şey!” diyerek bize kapıyı gösterdi. Biz de mecburen yıl sonuna kadar derse aynı tempoda devam ettik. Hocayla ilgili olarak hatırladığım en eski hatıram budur.

Sanıyorum, bu sefer ikinci sınıftayız; bu defa hoca “Batı Edebiyatında Akımlar” adıyla başka bir ders yapıyor. Hocanın elinde küçük ebatta bir kitap var; kitap bir kâğıtla kaplı olduğu için, kitabın ve yazarın adı görünmüyor. Hoca her zamanki gibi dersini yine irticalen anlatıyor ama arada bir elindeki kitabın bir sayfasını açıp: “Ankaralı profesör bu konuda şunları söylüyor; Ankaralı profesör bundan şöyle bahsediyor; Ankaralı profesör böyle diyorsa da aslında o mesele öyle değildir!” tarzında kitaba atıflarda bulunuyor. Kim bu Ankaralı profesör, belli değil! Bizde bir merak, bir merak ama cesaret edip bunu hocaya sormak ne haddimize! Bu ders de bu tempoda böylece sonra erdi. Bir yıl boyunca derste masada devamlı gözümüzün önünde duran ve enini boyunu, hatta bölüm başlıklarını ve hurufatını ezberlediğimiz bu kitabı yıllar sonra bir gün tesadüfen Sahafklar Çarşısı’nda görmeyeyim mi! Nihayet o zaman, hocanın Ankaralı profesör diyerek nedense adını söylemek istemediği yazarın, o yılların tanınmış sanat tarihi ve estetik hocası Prof. Suut Kemal Yetkin olduğunu; kitabın da onun o yıllarda çok tutulan *Batı Edebiyatında Akımlar* adlı kitabı olduğunu öğrendim. Ama yıllar sonra... Yıllar içinde hocayı daha yakından tanıdıkça, onun böyle kendine özgü davranışlarına rastladığımı belirtmeliyim.

Çok net olarak hatırladığım yine bu yıllara ait bir hatıra daha: Fakültede, anarşinin doruğa çıktığı 70’li yıllar olmalı, galiba bu sefer üçüncü sınıftayız. Hoca bizim sınıfa sene başından itibaren *Rübâb-ı Şikeste*’den, şairin sanat anlayışına uygun “Seninle”, “Heykel-i Giryân”, “Resim Yaparken”, “Gayyâ-yı Vücut”,

“Zerrişte”, “Krizantem” ve “Bahâr-ı Mağmum” gibi şiirleri ele alıp ayrıntılı bir şekilde tahlil etmek suretiyle Tevfik Fikret’i işliyor. Birinci sömestr bu şekilde tamamlandı; ikinci sömestr biz yine Tevfik Fikret’e devam ediyoruz; sömestrin sonlarına yaklaştık, *Rübâb-ı Şikeste*’ye ve Tevfik Fikret’e devam... Galiba yine 326 numaralı dershanedeyiz... Bir gün, dersin en hararetli yerinde, aslında Arap-Fars Filolojisi öğrencisi olduğu hâlde Türkolojiden sertifika alan sınıf arkadaşımız, Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü Türk-İslâm Felsefesi Anabilim Dalından emekli olan Prof. Dr. Mahmut Kaya, ayağa kalkarak: “*Hocam, tam bir yıldır aralıksız olarak Tevfik Fikret’i anlatıyorsunuz; acaba Yeni Türk Edebiyatında Tevfik Fikret’ten başka şair yok mu!*” diye, hocaya itiraz etme cüretinde bulundu. Tahmin edersiniz, hoca bu şekilde dersine müdahalede bulunan Mahmut Kaya’yı “Defol!” diyerek dershaneden kovdu ve biz yine kaldığımız yerden yıl sonuna kadar Tevfik Fikret’in şiirlerine devam ettik.

Dolu dolu geçen bu dersler gerçekten kültürel anlamda pek fazla alt yapısı bulunmayan biz öğrencilere ne kadar faydalı oluyordu; bunu tahmin etmek elbette çok zor ama şu anda hocanın o yıllarda gerek “Tanzimat Edebiyatı”, gerekse “Servet-i Fünun Devri”ni işlediği derslerinde tutabildiğim notlarımı elime aldığımda, bu derslerin, bizlerin o günkü seviyemizin çok üstünde yapılmış, dolu dolu dersler olduğunu görüyorum.

Fotokopinin henüz mevcut olmadığı o yıllarda biz imtihan öncesi diğer hocalarla beraber Ömer Faruk Akün hocanın da Millî Eğitim Bakanlığının çıkardığı *İslâm Ansiklopedisi*’nde yayımlanan “Nâmık Kemal”, “Şemseddin Sami” ve “Şinasi” hakkındaki maddelerini kütüphanede oturup günlerce defterimize kopya etmiş; “Abdülhak Hâmid’in Merkad-i Fâtihi Ziyaret Manzumesinin Tahlili”nin de özetini çıkarıp “Yeni Türk Edebiyatı” sertifikası imtihanına hazırlanmıştık.

*

Ömer Faruk Akün hocayı yakından tanıyanlar, onun çalışma tarzını bilenler, yazdıklarını dikkatle okuyanlar şunu da çok iyi hatırlayacaktır: Akün hoca, dilimizdeki o meşhur deyimde ifade edildiği gibi, kılı 40’a değil, belki 50’ye, belki 80’e, yeri geldiğinde 100’e yaran; Süleyman Nazif’in İbnülemin hakkındaki dediği gibi, “*Kendinden başka kimseye benzemeyen*”, tam anlamıyla kendine mahsus bir mizaçtı.

Yıllardır değişik çevrelerden gelen ısrarlı taleplere rağmen, hoca nedense, hemen her biri müstakil bir monografi mahiyetindeki makale ve ansiklopedi maddelerini kitap hâline getirmedi. Hocanın bu davranışı, doğrudan doğruya, ele aldığı bir konuda eksiklik olabileceği, görmediği veya atladığı herhangi bir şey bulunması, yani “mükemmellik” endişesinden kaynaklanan örnek bir davranıştır ve özellikle günümüzde el çabukluğuyla kısa zamanda birçok şey yapmaya kalkan bugünkü genç akademisyenlerce örnek alınması gereken bir davranıştır.

*

Çeşitli vesilelerle zaman zaman bize anlattıklarından hatırlayabildiğim kadarıyla, hocanın kitaplarla haşır neşir olması, yani kitapların veya başka bir tabirle ilmin tozunu yutması çok erken yaşlarda başlamış. Çok tuhaf gelecek ama hoca daha ilk mektep sıralarında kendi kendine eski yazıyı öğrenir ve arada sırada Beyazıt Kütüphanesi'ne giderek, o yıllarda kütüphanenin efsanevi müdürü İsmail Sâib Efendi'den yazma eserler alıp okumaya çalışmış. Hocanın çalışma tarzını bilenlerin veya yakından görenlerin bu durum karşısında hayrete, hattâ dehşete kapılmaması mümkün değildir! Fakültede öğrenciliğimin ilk yıllarında bir gün hocayı o zaman Beyazıt'ta bulunan Belediye Kütüphanesi'nin çalışma salonunda gördüm. Masada hocanın sağ ve sol yanında üst üste konmuş iki yığın kitap, hoca âdeti kitap yığınlarının arasında kaybolmuş gibiydi... 1917 Bolşevik İhtilali sırasında memlekette kıyamet kopar, kan gövdeyi götürürken, Pavlov'un, derse biraz geciken asistanına, "*İhtilalden bize ne, işimize bakalım!*" demesi gibi, hoca da kitap sayfaları arasına dalınca, dünya yıkılsa umurunda olmaz, hiçbir şekilde ara vermeden çalışmaya devam ederdi.

1999 depreminden önce hoca, *İslâm Ansiklopedisi* için yoğun bir şekilde, gece gündüz "*İbnülemin Mahmud Kemal İnal*" maddesini hazırlamaya çalışıyordu. Bunun için de hemen her sabah görevli memurlardan önce İstanbul Üniversitesinin Nadir Eserler Kütüphanesi'nin kapısına gelip; kütüphanenin bitişiğindeki Kaptan-ı Deryâ İbrahim Paşa Camisi'nde öğle namazını kıldıktan sonra öğle tatilinde bir daha dışarıya çıkmadan, hatta herhangi bir şey yiyip içmeden, kütüphanenin kapanış saatine kadar durup dinlenmeksizin, bitip tükenmeyen bir enerjiyle çalıştığına şahsen ben defalarca şahit oldum. Hocanın bu çalışma temposuna ve bitip tükenmek bilmeyen enerjisine, ben kendi adıma söyleyeyim, gıpta etmemek mümkün değildir.

Bütün bunlar bize, hocada bizdeki gibi bir "zaman" kavramının olmadığını göstermektedir. Hocanın bu şekildeki çalışma temposunu düşünürken, hep Aziz Nesin'in bir oyununu hatırlarım: Bir günün 36 saat olduğu bir gezegen... Sanıyorum birçoğumuzun haberi vardır; üniversite mensubu birçok ilim adamıyla olduğu gibi birkaç defa hocayla da tartışan, yani kavgalı olan rahmetli Orhan Şaik Gökyay, hocayla ilgili olarak bir gün: "*Faruk Akün, insan ömrününün 250-300 sene olduğunu zannediyor; ona göre planlar yapıyor ve çalışmalarını sürdürüyor!*" demişti. Evet, farklı bir bağlamda söylenen Orhan Şaik hocanın bu sözleri de aslında bir gerçeği yansıtmaktadır; o da şudur: Gerçek manada ilim ciddi bir iştir ve bu iş de öyle asla kısa zamanda olmaz; ciddi bir ilmî disiplin olmadan, hele hele para kazanmak için yapılan bu tür çalışmalar hiçbir işe yaramaz!

Bütün bu davranışlarıyla hoca bizlere gerçek anlamda edebiyat araştırmacılığının her şeyden önce ciddiyet, büyük bir sabır, geniş bir tecessüs, ilmî disiplin ve büyük bir bilgi birikimi gerektirdiğini öğretmiştir; böyle bir donanıma sahip olabilmek de elbette kolay değildir ve öyle zannedildiği gibi bu da kısa

zamanda olmaz. Hocanın bu tavrı bizler için bir örnek olmalıdır; elbette bizim hoca gibi olabilmemiz mümkün değildir ama en azından örnek almaya çalıştığımız bir tavır olmalıdır!

Hocayı yakından tanıyanlar, onun öyle her yayımlanan kitabı, yapılan her türlü çalışmayı kolay kolay beğenmediğini de çok iyi bilir. Hocanın özellikle her iki *İslâm Ansiklopedisi*'nde yayımlanan bir kısım maddelerinin bibliyografyalarına bakarsak, orada konuyla ilgili öteden beri muteber zannedilen birçok kaynağın, tabii gerekçeleriyle birlikte, hoca tarafından “baştan sona hatalarla dolu” tarzındaki ifadelerle, ilmî bir çalışmada asla kaynak olarak kullanılmayacağını belirttiğini görürüz.

*

Cumhuriyet'in kuruluşundan bugüne kadar ülkemizde esas itibarıyla ilim hayatının merkezinin, daha doğrusu ilmî çalışmaların yapıldığı esas kurumların üniversiteler olduğu veya olması gerektiği hepimizin bildiği bir gerçektir. Ayrıca, bugün artık üniversite hayatını da YÖK öncesi ve YÖK sonrası diye kesin çizgilerle ikiye ayırmamız gerekmektedir.

YÖK uygulamalarının daha yeni başladığı günlerde, hocayla “Mükemmel bir Türk edebiyatı tarihi”² yazılıp yazılamayacağı; bunun için neler gerektiği konusunda yapılan bir mülakatta, hoca Türkiye'deki kütüphanelerin iyi çalışmadığı, Türk edebiyatıyla ilgili yurt dışındaki eserlere ulaşmanın zorluğu, kaynak yetersizliği gibi bugün hâlâ geçerli birtakım engelleri sıraladıktan sonra, asıl şu çok önemli noktaya geliyordu: Edebî şahsiyetler, edebî eserler ve edebî dönemlerle ilgili ciddi monografilerin yokluğu ve bir de bizim edebî eserlerimizin henüz güvenilir neşirlerinin yapılamamış olması... 1981 yılından sonra, yani YÖK'ün kuruluşundan sonra ülkemizdeki üniversite sayısında büyük bir artış oldu; eski ve yeni kurulan üniversitelere alınan genç öğretim elemanlarının her biri akademik hayatta yükselmek için ister istemez bir şeyler yapıyorlar ve 45 yıldan bu yana ortalıkta yeni birçok araştırma dolaşiyor ama acaba bunların kıymetiharbiyesi nedir? YÖK Yasası'nda belirlenen “*Yüksek Lisans tezi iki yılda*”, “*Doktora tezi üç-dört yılda bitirilmek zorundadır.*” hükmü ile acaba ortaya ne gibi yeni ve orijinal çalışmalar konulabilmektedir? Hocanın, “*Tam beş yılda hazırladım.*” dediği “Nâmık Kemal'in Kitap Hâlindeki Eserlerinin İlk Neşirleri” adlı bir makalesi için harcadığı zamanla kıyaslandığında, bu kadar kısa bir süre gerçek anlamda ilmî çalışma için yeterli midir? Bütün bu uygulamalar, hocanın yukarıdan beri sıralamaya çalıştığım ilmî disiplin kriterleriyle asla bağdaşmayan; hocanın düşündüğü ve planladığı mükemmel edebiyat tarihine katkısı bir yana, tam aksine işi daha da içinden çıkılmaz bir hâle getirmekten başka bir şey olmadığı ortadadır! Hocanın, eskiden beri, kültür hayatımızda ciddi bir tenkit mecmuasının bulunmamasından şikâyetinin de,

² “Bir Türk Edebiyatı Tarihi Yazmak Mümkün Müdür?..” (Orta sayfa konuşması; *Dergâh*, Sayı: 1, Mart 1990, s.12-13, 18-19).

doğrudan doğruya bu konuyla ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

*

1972 yılında, hocanın kitap hâlinde yayımlanan tek eseri olarak kütüphanelerimizde müstesna bir yer işgal eden *Nâmık Kemal'in Mektupları* adlı, aslında *Nâmık Kemal'in Hususi Mektupları*³ adını taşıyan başka bir eserin ilk iki cildinin doğrudan doğruya tenkidinin yapıldığı, 500 küsur sayfa hacmindeki kitabı yayımlanmıştı. Çok iyi hatırlıyorum; o sırada gerek üniversite çevresinde gerekse Enderun gibi üniversiteye yakın çevrelerde, hocanın bu eserle ne yapmak istediği tam olarak anlaşılamadığından, kitaba farklı bir gözle bakılmış, daha doğrusu biraz küçümsenmiş ve “*Başka birinin kitabını tenkit etmek yerine bu zaman zarfında kendisi bir eser yazsaydı çok daha iyi olurdu!*” tarzında eleştiriler yapılmıştı.

Ancak, bu eserin kendisini bir yana, kitabın sadece 20 sayfa tutan giriş kısmı dikkatle okunduğunda şu görülür: Hoca burada, ilmî disiplin ve ilmî zihniyetin ne olduğunu; gerçek anlamda ilmî çalışmanın nasıl yapılması gerektiğini; ilmî çalışmalarda kaynak olarak kullanılacak güvenilir neşirlerde nelere dikkat edilmesi gerektiğini; bunun için de kılı 40'a değil, gerektiğinde 80'e, hatta 100'e yarmak icap ettiğini mükemmel bir şekilde göstermiş; ilmî çalışmalarda ayaklarını sağlam bir zemine basması gereken ilim heveslisi genç akademisyenlerin önünde geniş bir ufuk açmış ve bu anlamda büyük ve örnek bir eser ortaya koymuştur.

*

Dilimizde, “Külyutmaz” diye güzel bir tabir vardır... 80'li yıllardan itibaren ilmî çalışmalarını adım adım takip etmeye çalıştığım hoca, akademik hayatta bu tabire gerçek anlamda hak kazanan ilim adamlarının başında gelir. Bunu anlayabilmek için, sadece hocanın emekli olmadan önce girdiği çeşitli doktora, doçentlik ve profesörlük jürilerinde yazmış olduğu ve her biri müstakil bir ilmî makale niteliğindeki raporlarını dikkatle incelemek yeterlidir. Hoca, keşke bu raporlarını da diğer makale ve ansiklopedi maddeleri gibi, ilmî birer tenkit örneği olarak yayımlasaydı da bizler de ilmî rapor nasıl yazılır görebilseydik!

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde Prof. Dr. Mehmet Kaplan'ın başında bulunduğu Yeni Türk Edebiyatı Kürsüsüne asistan olduğum 80'li yıllarda, hocanın zaman zaman bir kısmını bizlere daktilo ettirdiği bu tür raporlarında da, yine başka hiçbir hocada göremediğimiz bir ciddiyet ve ilmî haysiyetle karşılaştık. Hoca bu raporlarıyla, mesela Başbakanlık Osmanlı Arşivinin yerinin nerede olduğunu bilmediği hâlde, birtakım makalelerinin dipnotlarında

³ Fevziye Abdullah Tansel, Nâmık Kemal'in Türk Tarih Kurumu tarafından ailesinden satın alınan mektupları üzerinde 25 yıl kadar çalışmak suretiyle 1043 adet mektubu *Nâmık Kemal'in Hususi Mektupları* adıyla dört büyük cilt hâlinde yayımlamıştır (Ankara 1967, 1969, 1973, 1986).

bizzat görmüş gibi, bir yığın arşiv belgesinin numaralarını zikreden, ilmî kisveye büründürülmeye çalışılmış nice tezi hâk ile yeksân etmiş, diğer jüri üyelerini aldatmayı başaran nice açığız üniversite mensubunu perişan etmişti.

İşte hoca, aynı zamanda, yukarıda vurgulamaya çalıştığım, akademik hayatta asla yapılmaması gereken bu tür ayak oyunlarına pabuç bırakmayacak kadar uyanık ve külyutmaz bir yapıya ve hassasiyete sahip; ilim ahlakına sımsıkı bağlı, çok az sayıdaki haysiyetli akademisyenin başında gelen örnek bir ilim adamı olarak karşımızda durmakta idi.

*

80 ile 90'lı yıllarda, yaz tatillerinde hoca ile İstanbul Üniversitesinin Keşan-Enez'deki sosyal tesislerinde birkaç defa bir araya gelmiştik. Herkes buraya dinlenmeye, denize girmeye, güneşlenmeye gelirken, hoca tam aksine, çalışmaya gelirdi. Daha ilk gün elinde belki hocayla yaşıt fersude çantası tıka basa dolu olduğu hâlde kampın kapısında görünür; yemek saatleri ve yemekten sonra kısa bir kahve molası dışında hoca, ne deniz ne kum ne de güzel havayı umursamadan, doğruca kendine tahsis edilen motele kapanır ve çalışmaya koyulurdu. İşte, biraz sonra isimlerini sayacağım Diyanet Vakfının yayınladığı *İslâm Ansiklopedisi*'ndeki bir kısım maddelerle diğer makaleleri hep bu şekilde yapılan fedakârlıklarla ortaya çıkmıştır.

*

1980 yılı ortalarında, başlangıçta adını hocayla birlikte tespit ettiğimiz, ancak rahmetli hocam Mehmet Kaplan'la çalışmak nasip olan Rıza Tevfik'le ilgili doktora tezimi tamamlamıştım. Kaplan Bey, mutlaka Akün hocaya da gidip tezimi hazırlarken nasıl çalıştığımı ve tezimde neler yaptığımı kendisine de anlatmamı istemişti. Bunun üzerine bir gün hocanın odasına giderek çalışmamda ne yaptığımı ana hatlarıyla anlattım. Hoca dikkatle dinledikten sonra; *“Rıza Tevfik'in bir de Balkan neşriyatı vardır; bunları gördün mü?”* dedi. Ben de, 1905 yılında Selanik'te yayımlanan *Çocuk Bahçesi* dergisindeki dil tartışması dışında, başka bir şeye rastlamadığımı söyledim ve hocanın yanından ayrıldım. Ama hocanın bu ikazı içime bir kurt düşürdü ve *“Acaba görmediğim, bibliyografya bakımından büyük bir eksiklik teşkil edecek, atladığım bir şey var mı?”* diye, o yaz tatili boyunca başta Hakkı Tarık Us Kütüphanesi olmak üzere tam üç ay İstanbul kütüphanelerindeki Balkan neşriyatını tek tek gözden geçirdim. Bu tarama faaliyeti sırasında Rıza Tevfik bibliyografyası açısından büyük bir eksiklik teşkil edecek önemli bir şeyle karşılaşmadım ama bu tarama sayesinde benim çalışma alanıma giren pek çok yeni malzemeyle karşılaştım; bu sayede, özellikle II. Abdülhamid Devri'nde merkezden daha serbest sayılabilecek bir ortamda faaliyet gösteren Balkan neşriyatından da haberdar oldum.

*

Herkes gibi hocanın da ilim ve fikir âleminde beğendiği ve beğenmediği; tuttuğu ve tutmadığı birtakım isimler vardır. Bunları burada teker teker sıralamak

istemiyorum ancak hocanın yazmış olduğu makale ve maddelerin bibliyografyalarını dikkatle incelediğimizde bunları kolayca görebiliriz. Ama hocanın edebiyat tarihçileri arasında gerek ilmî açıdan gerekse başka yönleriyle beğendiği ve takdir ettiği bazı isimler var ki, bunları zikretmeden geçemeyeceğim: Bunların başında elbette, Türkiye’de ilmî anlamda edebiyat tarihçiliğini başlatan efsane isim M. Fuad Köprülü, arkasından hocası Ahmet Hamdi Tanpınar ve yakın arkadaşı Nihad Sâmî Banarlı gelir. Bunların dışında, hocanın haklarında maddeler yazdığı ilmî ve edebî şahsiyetler de aynı zamanda onun beğendiği ve takdir ettiği isimler arasında yer alır.

*

Hocayı yakından tanıyanlar, çok erken yaşlarda kitap toplamaya başladığını ve oldukça zengin bir kütüphaneye sahip olduğunu da çok iyi bilir. Kitapla haşır-neşir olan ve eskilerin “hâfız-ı kütüb” dedikleri türden kitap tutkunlarının hepsinde görülen bir özellik hocada da mevcuttu. Hocanın gerek kütüphane olarak kullandığı Üsküdar Zeynep Kâmil’deki eski evinde, gerekse İslâm Araştırmaları Merkezinde (İSAM) kendisine ayrılan oldukça büyük odada artık kitap koyacak bir yer kalmadığı hâlde, hoca vefatına kadar sahasıyla ilgili yeni neşriyatı adım adım takip etmeye çalışmış, bunun için de külliyetli miktarda para harcamıştır.

2000’li yıllarda, İstanbul Büyükşehir Belediyesince Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi’nde düzenlenen Ahmet Hamdi Tanpınar’la ilgili bir toplantıdan sonra Sultanahmet’te Yerebatan Sarnıcı’nda yapılacak “Şiir Gecesi” için, hocayla beraber Çağaloğlu’na, daha doğrusu Kitabevine gitmiştik. Hoca, o sırada, yayımladığı kitap sayısı henüz 150’lerde olan Kitabevinin, raflarda dizili kitaplarını görünce, yayınevi sahibi Mehmet Varış’a: *“Mehmet Bey, bir dahaki sefer benim buraya bir kamyonetle gelmem lâzım! Bana hediye edeceğin kitaplar öyle poşetle, torbayla falan taşınacak gibi değil!”* demişti.

Hocanın telakkisine göre, özel veya genel kütüphanelerde asla lüzumsuz herhangi bir şey bulunmaz; tek bir yaprak parçası bile bir gün gelir birilerine lazım olabilir! Onun için kütüphanenin tasfiyesi diye bir şey de asla söz konusu değildir! Bir gün İSAM’da, arkadaşımız Mustafa Uzun, bir madde dolayısıyla, kütüphanesinde aradığı bir kitabı bulamadığından şikâyet eden hocaya, şaka yolu; *“Hocam, ben sizin kütüphanenizi gönüllü olarak tanzime talibim, sizden herhangi bir şey talep etmiyorum, sadece mükerrer nüshalara talibim!”* deyince, hocanın nasıl birdenbire ciddileşip hiddetlendiğini ve: *“Mustafa, mükerrer de olsa onun mutlaka bir sebebi vardır; kütüphaneye giren bir kitap hiçbir şekilde asla dışarıya çıkmaz!”* dediğini dün gibi hatırlıyorum.

*

İlmî çalışma hakkında hocanın bizzat kendisinden dinlediğim bir hatıram var ki, burada onu zikretmeden geçemeyeceğim. Galiba hocanın 80. yaşları dolayısıyla 2006 yılında Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi’nde bir toplantı yapılmıştı.

Toplantıda M. Orhan Okay ve Birol Emil hocalarımla ben de bir konuşma yaptım; sonra hoca da hayatıyla ilgili oldukça uzun bir konuşma yaptı ve toplantıdan sonra girişteki kulis odasında hoca konuşmaya devam ederken anlattı:

Hocanın, Millî Eğitim Bakanlığınca yayınlanan eski *İslâm Ansikpoledisi*'nde mükemmel bir "Nâmık Kemal" maddesi vardır; yeni *İslâm Ansiklopedisi* için "Nâmık Kemal" maddesine sıra yaklaşınca, ansiklopedi idaresi hocaya: "*Hocam, eski maddenizi şöyle bir gözden geçirin, yapacağınız ilaveleri yapın; olduğu gibi onu basalım!*" dediler. Hoca, "*Hayır, ben yeniden bir Nâmık Kemal maddesi yazacağım.*" dedi ve uzunca bir süre hatta geceli gündüzlü uğraşarak, birkaç gece de soğukta ansiklopedi binasında geceleyerek, ansiklopedi sayfasıyla tam 17 sayfa hacminde, maddeyi yazdı. İşte söz konusu bu toplantıdan sonra başka konular arasında bu maddeden bahsederken hoca dedi ki "*Bu yeni madde için elimden Türkçe, İngilizce, Almanca, Fransızca, İtalyanca ve Rusça olarak kitap, risale, makale ve broşür gibi tam 15.000 kaynak geçti!*"

Ben hocanın yalancısıyım; söz konusu maddenin tam iki sayfa tutan bibliyografyası dikkatle gözden geçirilirse, bu ifadenin doğruluğu kolayca anlaşılır.

*

Zannediyorum bugün birçok genç araştırmacı Ömer Faruk Akün hocayı daha ziyade eski ve yeni *İslâm Ansiklopedisi*'nde maddeleri yayımlanmış bir madde yazarı olarak hatırlar. Hâlbuki hoca sadece madde yazarı bir ilim adamı değildi; hoca, değişik çevrelerden gelen çeşitli tekliflere rağmen nedense bir türlü kitaplaştırmadığı ve çoğu İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi tarafından yayımlanan *Türkiyat Mecmuası* ile *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*'nde kalan araştırma ve incelemeleriyle Türk ilim âleminde ses getirmiş birçok önemli makalenin de müellifidir. Bunlar arasında özellikle "Abdülhak Hâmid'in *Merkad-ı Fâtih'i Ziyaret* Manzumesi ve İçindeki Görüşler", "Şinasi'nin Bugüne Kadar Ele Geçmeyen *Fatin Tezkiresi* Baskısı", "Şinasi'nin *Fatin Tezkiresi* Baskısındaki Yeni Biyografik Bilgiler" adlı iki makalesi; "Nâmık Kemal'in Kitap Hâlindeki Eserlerinin İlk Neşirleri" ve "Abdülhak Hâmid'in Basılı Eserleri Hakkında Yeni Bilgiler"i; Tanpınar'ın ölümü üzerine onun biyografisi ve bibliyografyası ile ilgili olarak hazırladığı "Ahmet Hamdi Tanpınar" adlı makalesi ile "Nâmık Kemal-Süleyman Paşa Mektuplaşması" ve "*La Marseillaise*'in Türkçe'de En Eski Manzum Tercümesi" adlı, her biri kitaplık çaptaki makaleleri ile *Kubbealtı Mecmuası*'nda yayımlanan "Tanzimat Edebiyatı Tâbiri Ne Dereceye Kadar Doğrudur?" ve "Osmanlı Tarihi Karşısında Yahya Kemal'in Şiiri" adlı makaleleri, eski *İslâm Ansiklopedisi*'ndeki "Nâmık Kemal", "Nergisi", "Sürûri", "Şemseddin Sami" ve "Şinasi" maddeleri, hocanın kazmasını vurduğu yerden ses getiren, son derece orijinal araştırma ve inceleme örnekleridir.

İlmî disiplinin, ilmî çalışmanın ne olduğu konusunda hoca bizlere daima örnek ve rehber olmuştur. Hocanın kazmasını vurup da ses gelmeyen hemen hiçbir zemin yok gibidir. Hocanın yukarıda isimlerini zikrettiğim bütün araş-

tırmalarında, edebiyat tarihinin o güne kadar halledilmemiş bir veya birkaç meselesini büyük bir vukufle ele alıp halletmiş olduğunu kolayca görebiliriz.

Tabii başkalarıyla birlikte, hocanın *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'nde (*DİA*) yayımlanan ve sayısı 35 civarındaki her biri kitaplık çaptaki maddeleyle, ansiklopedi bugün Türk milletinin ilim âlemine iftiharla takdim edebileceği büyük bir eser hüviyeti kazanmıştır.

Hoca burada, muteber bazı Fransızca ansiklopedilerde bile hakkındaki bilgi birkaç paragrafı geçmeyen lügatçi ve Encümen-i Dânişin onur üyesi “Thomas-Xavier Bianchi” üzerine, büyük boy tam üç buçuk sayfa hacminde bir madde ortaya koymuştur. Aynı şekilde hoca, bir tarihçi olmadığı hâlde, akademisyen Türk tarihçilerinin ihmal ettikleri Abdülhak Hâmid'in babası “Hayrullah Efendi” ve onun tarih hakkında, eserinden yola çıkarak on iki sayfalık bir madde çıkarmış; iki risalesi dışında biyografisi hakkında kaynaklarda pek fazla bilgi bulunmayan “Koçi Bey” üzerinde de tam altı sayfalık bir madde yazmıştır. Hele buradaki 40 sayfa hacmindeki “Divan Edebiyatı” maddesi, herkesin çok iyi bildiği gibi, hocanın, Tanpınar'ın *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*'nin başındaki değerlendirmesinden sonra, divan edebiyatı üzerine yapılmış en orijinal ve kayda değer, en önemli çalışma niteliği taşımaktadır.⁴

Bütün bu saydıklarım, her gün süratle altüst olan değerler sistemimiz içinde artık ilmin geçer akçe olmaktan çıktığı günümüzde derin anlamlar taşıyan çok önemli faaliyetlerdir.

Hoca, gerek burada isimlerini zikrettiğim bir kısım makaleleri gerekse eski ve yeni *İslâm Ansiklopedisi*'ndeki maddeleriyle, Türk edebiyatı tarihçiliğinin kurucusu ve en büyük ismi M. Fuad Köprülü'nün gerçek bir “hayrül-halefi” olarak, bugün edebiyat tarihçiliğinde onun açtığı yolda ve onun metodunu tek başına devam ettiren bir ilim adamı olduğunu bütün dünyaya göstermiştir. Ancak hoca, ilim âleminin yıllardır büyük bir merak ve heyecanla beklediği *Türk Edebiyatı Tarihi*'ni gün yüzüne çıkaramadan on yıl önce aramızdan ayrıldı.

Hasbelkader Ömer Faruk Akün hocayı tanımak, onun talebesi olmak, kıyısından köşesinden de olsa hocanın rahleitedrisinden geçmiş bulunmakla kendimi bahtiyar sayıyor ve hocamıza Cenab-ı Hak'tan rahmet diliyorum. Mekânı cennet olsun.

⁴ Söz konusu madde aynı adla İSAM Yayınları arasında bir indeksle birlikte kitap hâlinde de yayımlanmıştır (İstanbul 2013, 184 s.).